

ЮБИЛЕЙ: ДОЦ. ЗДРАВКА МАЛЧЕВА
JUBELEE: DOC. ZDRAVKA MALCHEVA

Милена Кирова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Доц. д-р Здравка Малчева (ЗМ), известен университетски преподавател и педагог, на 12 април 2012 г. навърши 80 години. С юбиляра разговаря гл. ас. д-р Милена Кирова от Учебно-научната лаборатория по химическо образование и история и философия на химията, Катедра по физикохимия, Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Г-жо доц. Малчева, за мен като Ваш сътрудник и докторант е голяма радост да проведе този разговор в деня на Вашата юбилейна годишнина. Нашето списание има традицията да интервюира прочути български учени и педагози по повод техните юбилеи и тези разговори винаги разкриват важни черти от развитието на народното образование и маркират най-важните етапи от развитието на българската педагогическа мисъл и учебна практика. Не е тайна, че сега българското образование изпитва затруднения и по мое мнение основните причини за това са две: нарушеният баланс между обучението и възпитанието в училище и изчезналата спойка между различните генерации – участници в учебния процес в настоящето и миналото.

Милена Кирова (МК): Доц. Малчева, как възникна интересът Ви към химията? Имате ли ли „ярки“ химически спомени от ученическите или студентските години?

Здравка Малчева (ЗМ): Интересът ми към химията не беше спонтанен. Той се появи в гимназията, когато и окончателно реших, че ще следвам химия. При това, аз твърдо бях решила да стана учителка след завършването.

Родена съм в град Русе в семейство на гимназиални учители. Баща ми Михаил Георгиев, след труден конкурс по математика, проведен в Софийския университет

Студентски години

„Св. Климент Охридски”, получава стипендия за студент по физика в Хумболдтовия университет – Берлин. Там той се дипломира като физик и получава докторска степен. Въпреки поканата да остане на работа в същия университет, той се завръща в България. Но единственото място за асистент по физика в Университета е току-що заето от известния по-късно академик Георги Наджаков. Баща ми става учител в гр. Русе. Там по-късно се среща с майка ми – Веселина Хранова, учителка по естествена история. Щастлива съм, че израстнах в семейство на честни, високо ерудирани учители с всестранни интереси.

Защо избрах именно химията, а не специалностите на родителите ми? Докато по физика и естествена история се преподаваше с богато онагледяване, включително с лабораторни занятия, то по химия учителката не ни показва нито един опит. Единствено понякога показваше стъкленица с някакво бяло вещество. Понякога

Преподавател в Софийския Университет

някой ученик се осмеляваше да я попита за някакъв химичен опит, но тя почти не реагираше. Мисля, че от природните науки избрах да следвам химия, защото бях любознателна и исках да „опозная” веществата и промените с тях.

По-късно в моята практика като учител по химия и методик разбрах колко важно е уроците да се онагледяват системно при изучаване на природните явления. Според мен днес е необходимо да се установи от специалистите до каква степен компютърните анимации пресъздават реалната представа за природните явления.

Разработих въпроси, свързани с използване на полумикроексперименти в обучението по химия, като създадох модел и стандарти за реална материална база в средните училища. По-късно в областта на онагледяването защитих дисертация в Германската демократична република (ГДР). Така имах възможност да участвам в различни форуми, организирани у нас и в чужбина – ГДР, Полша, Чехиословакия,

Сред колеги методици заедно с проф. Близнаков и проф. Тютюлков

СССР. Бях поканена и за участие в конференция по методика на химията в Университета в Олденбург в Германската федерална република (ГФР). Колегите методици от Олденбург пожелаха да продължим да работим съвместно. По наша покана те участваха в конференция на учителите по химия, проведена в гр. Враца. Спомням си, че бяха тежки дни, непосредствено след 10 ноември 1989 г. – електрическият ток спираше, храната беше оскъдна. Но ... учителите бяха дейни, показваха интересни самодейни нагледни средства, споделяха идеи. Не е за вярване, че колегите от Олденбург останаха доволни.

Наближаваше моето пенсиониране. Не знаех какво бих правила без работа. По благоприятно стечение на събитията аз продължих да съм член на Научния съвет по педагогика към Висшата атестационна комисия. Бях поканена и да чета лекции по Методика на обучението по химия в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ и по-късно в Югозападния университет „Неофит Рилски.“

МК: Имате ли поглед върху учебните програми в днешното училище? Има ли недостатъци и имате ли рецепти за тяхното преодоляване?

ЗМ: Като автор на няколко учебника по химия работих с видни наши учени – проф. М. Кирилов, проф. Н. Тютюлков, а акад. Г. Близнаков беше почетен председател на комисии по съставяне на учебни програми по химия. При разработването на програмите и учебниците се водеха „бурни“ дебати, свързани със стремежа ни те да бъдат разбираеми за учениците, а не да се представи научната информация в изчерпателен вид, което ще е необходимо само за бъдещи химици. По-късно проблемите се промениха – надявам се към по-добро. Проф. Борислав Тошев положи много усилия за разширяване на кръгзора на методици и учители като в семинари продължава да ни запознава със световните тенденции и новите методи.

Макар че следя отчасти и днес състоянието на обучението по химия в българските училища, едва ли бих могла да направя цялостна оценка. Мисля, че промените трябва да са насочени към повишаване интереса към химията. Според мен, затова е необходимо да се преработят програмите с цел опростяването им. Учебната програма и учебниците по химия (7 – 9/10 клас) трябва да съдържат по-малко факти и теоретични постановки, а повече примери, задачи, наблюдения сред природата, включително зелени училища. Доколкото познавам обучението по химия в по-развитите страни (Германия, Австрия) учебниците за масовите училища до 10 клас съдържат значително по-малко факти, а доста много експерименти, модели, практически приложения на химията и методи за опазване на околната среда. Затова пък в 11 и 12 клас, особено в паралелките с насоченост към природните науки, се изискват много знания – теория и практика. В това отношение трябва да се направят генерални промени.

МК: Как оценявате конференциите на учителите по химия?

ЗМ: Продължително време съм работила като член на Централното ръководство на Научно-техническите съюзи (НТС) – сектор „Химия”. Известно е, че тази организация се оглавяваше от акад. Близнаков. Той с голямо разбиране се отнасяше към проблемите на учителите и често организирахме от името на НТС семинари и конференции. И досега заедно с Министерството на образованието, младежта и науката се организират научни форуми, свързани с повишаване квалификацията на учителите и обучението им през целия живот.

Националните учителски конференции са много полезни за повишаване на знанията на учителите, така и за тяхната изява. Имала съм възможност да проследя, какво морално удовлетворение носи на учителя един доклад, който е приет с интерес от колегите му. Празник за учителите е форум, на който са участвали или са наградени техни ученици. За тези форуми спомага много Българското дружество за химическо образование и история и философия на химията, което сега е в кон-

федеративна връзка със Съюза на химиците в България. А материалната подкрепа на Фондацията „Св. Св. Кирил и Методий“, с която се осигуряват наградите на най-успешните учители, е просто неопценима.

Ако трябва да направя равностетка на моята съдба, бих заключила, че съм щастлив човек: израстнала съм в културна среда, в която науката, образованието, хуманизма, демократичните идеи са определящи, както по отношение на семейството, така и в отношението ми към обществото като цяло.

✉ **Dr. Milena Kirova**

Research Laboratory on Chemistry Education and History and Philosophy of Chemistry,
Department of Physical Chemistry,
University of Sofia
1 James Bourchier Blvd.
1164 Sofia, BULGARIA
E-mail: kirova_m@abv.bg